

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

рішення приймальної комісії університету
від 27 травня 2026 року,
протокол № 1

Голова приймальної комісії

_____ **Олег ОМЕЛЬЧУК**

МП

27 травня 2026 року

ПРОГРАМА

**підготовки до вступного випробування зі спеціальності
у формі екзамену за письмовими тестовими технологіями
для вступників на основі НРК7, освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста для
навчання за освітньо-науковою програмою підготовки докторів філософії
з галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»
за спеціальністю С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)
«Доктор філософії з економіки»
за заочною формою здобуття освіти**

1. ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПІСКА

У програмі окреслено структуру та зміст вступного випробування зі спеціальності, критерії оцінювання професійної та науково-дослідницької підготовленості вступників, а також перелік питань для підготовки.

Метою програми є забезпечення вступників необхідною інформацією щодо структури та змісту вступного випробування зі спеціальності.

Метою вступного випробування зі спеціальності є оцінювання рівня сформованості професійної компетентності вступника (знань, умінь і навичок із фахових дисциплін спеціальності) та його науково-дослідницької компетентності, що виявляється у здатності формулювати, обґрунтовувати та концептуально описувати власні наукові наміри.

Вступне випробування зі спеціальності проводиться у письмовій формі та включає виконання тестових завдань різної складності і одного відкритого завдання у формі есе.

Результати вступного випробування оцінюються за шкалою від 100 до 200 балів.

Оцінка вступного іспиту зі спеціальності формується як сума балів за тестові завдання та додаткових балів за наукові досягнення, визначених відповідно до встановленого у Розділі 4 цієї програми порядку.

Формула розрахунку оцінки вступного іспиту зі спеціальності:

$PЗ = ТБ + ЕБ + ДБ$, де:

- **ПЗ** – оцінка вступного іспиту зі спеціальності;
- **ТБ** – бал за тестові завдання, визначений за шкалою 100–180 балів;
- **ЕБ** – бал за есе (0–20);
- **ДБ** – сума додаткових балів за наукові досягнення, розрахована за формулою:
 $ДБ = ДБ1 + ДБ2 + ДБ3 + ДБ4 + ДБ5 + ДБ6 + ДБ7 + ДБ8$

Якщо оцінка вступного іспиту зі спеціальності з урахуванням додаткових балів вступника перевищує 200 балів, він встановлюється таким, що дорівнює 200.

Результати вступних випробувань до аспірантури дійсні протягом 12 місяців.

Особи, які без поважних причин не з'явилися на вступне випробування у визначений розкладом час, особи, знання яких було оцінено балами нижче встановленого мінімального рівня, а також особи, які забрали документи після дати закінчення прийому документів, не допускаються до участі в наступних вступних випробуваннях та у конкурсному відборі. Перескладання вступних випробувань не допускається.

2. ІНСТРУКЦІЯ ЩОДО ПРОХОДЖЕННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Час виконання – до 120 хвилин

Тестова частина вступного випробування складається з 50 завдань однакової форми, кожне з яких містить 4 варіанти відповіді, з яких лише один є правильним. Відповіді на тестові завдання вступник позначає у бланку для відповідей А. Також вступник виконує одне відкрите завдання у формі есе, яке подається у бланку для відповідей Б.

Інструкція щодо роботи в тестовому зошиті

1. Відповідайте тільки після того, як Ви уважно прочитали та зрозуміли завдання й правила його виконання.
2. Намагайтеся дати відповідь на максимально велику кількість тестових завдань.

Інструкція щодо заповнення бланка відповідей А

1. До бланка А записуйте лише правильні, на Вашу думку, відповіді.
2. Відповіді вписуйте чітко, відповідно до інструкцій.
3. Неправильно записані, закреслені, підчищені та виправлені відповіді у бланку для відповідей вважаються помилкою.
4. Якщо Ви записали відповідь неправильно, можете її виправити у відповідному місці бланка для відповідей.

5. Ваш результат залежатиме від загальної кількості правильних відповідей, записаних до бланка для відповідей.

6. Перш ніж виконувати завдання, позначте номер Вашого зошита у відповідному місці бланка для відповідей.

3. ІНСТРУКЦІЯ ЩОДО ВИКОНАННЯ ВІДКРИТОГО ЗАВДАННЯ (ЕСЕ)

Есе є відкритим завданням, спрямованим на оцінювання здатності вступника формулювати наукову проблему, обґрунтовувати її актуальність, вибудовувати логічно послідовний виклад, визначати мету та завдання дослідження, а також окреслювати очікувані результати та/або пропозиції.

Відкрите завдання у формі есе передбачає самостійний вибір вступником теми, що відповідає одному з наукових напрямів кафедри та узгоджується зі спеціальністю С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями). Тема есе має бути сформульована вступником у межах економічної проблематики та відображати його наукові інтереси й наміри. Тема зазначається у бланку відповідей Б у спеціально відведеному полі.

Тематика та зміст есе можуть враховуватися під час визначення наукових інтересів вступника, його відповідності науковим напрямам кафедр факультету, а також для формування рекомендацій щодо потенційного наукового керівника у разі зарахування на навчання.

Есе повинно містити:

- чітке формулювання наукової проблеми, обраної вступником;
- обґрунтування її актуальності;
- визначення мети та завдань дослідження;
- окреслення очікуваних результатів та/або пропозицій;
- логічно структурований виклад відповідно до вимог академічного стилю.

У межах виконання есе вступник має продемонструвати:

- розуміння наукової проблеми: здатність чітко й коректно визначити проблему, що відповідає темі завдання;
- усвідомлення актуальності: уміння логічно та науково обґрунтувати значущість обраної проблематики;
- послідовність і структурованість викладу: здатність вибудувати логічно зв'язний текст відповідно до академічних стандартів;
- формулювання мети та завдань дослідження: уміння визначити мету дослідження та сформулювати завдання, що впливають із проблеми;
- визначення очікуваних результатів та/або пропозицій: здатність окреслити реалістичні, науково обґрунтовані результати та/або пропозиції, які логічно впливають із мети та завдань.

Есе має бути викладене у межах відведеного простору бланка Б, відповідати вимогам академічного стилю та демонструвати рівень науково-дослідницької компетентності вступника. Вибір теми має бути обґрунтованим, відповідати науковим напрямам кафедри та не виходити за межі спеціальності. Оцінювання здійснюється предметною комісією відповідно до критеріїв, визначених у програмі вступного випробування.

Інструкція щодо заповнення бланка відповідей Б

1. У бланку Б викладіть відповідь на відкрите завдання у формі есе, дотримуючись його змістовних вимог (формулювання наукової проблеми, актуальність, мета, завдання, очікувані результати та/або пропозиції).

2. Пишіть розбірливо та послідовно, дотримуючись логічної структури викладу. Текст має бути оформлений у межах відведеного простору бланка.

3. Не допускається використання скорочень, що не є загальноприйнятими, а також вставок, які ускладнюють читання або можуть бути розцінені як позначки для ідентифікації особи.

4. Виправлення допускаються, але мають бути виконані акуратно та не повинні ускладнювати читання тексту.

5. Есе оцінюється предметною комісією за критеріями, визначеними у програмі вступного випробування (чіткість формулювання проблеми, обґрунтованість актуальності, логічність викладу, коректність мети й завдань, реалістичність очікуваних результатів та/або пропозицій, відповідність тематики науковим напрямкам кафедри).

6. Перш ніж розпочати виконання завдання, позначте номер Вашого зошита у відповідному полі бланка Б.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ, СТРУКТУРА ОЦІНКИ І ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ВСТУПНИКІВ

Тестова частина вступного випробування оцінюється в діапазоні від 100 до 180 балів.

Вступник отримує 100 балів за надання правильних відповідей на десять тестових завдань. Кожна наступна правильна відповідь на тестові завдання оцінюється у 2 бала. Оцінювання здійснюється предметною комісією відповідно до встановленої шкали (табл. 1).

Вступник, який набрав менше 100 балів за тестову частину, вважається таким, що не склав вступне випробування.

Рішення про складання вступного випробування приймається на засіданні предметної комісії на підставі суми балів, отриманих вступником за тестові завдання згідно зі шкалою.

Таблиця 1. Шкала переведення тестових балів з вступного випробування до шкали 100-180 балів

Кількість правильних відповідей тестових завдань	Бал за шкалою 100–200
0-9	не складено
10	100
11	102
12	104
13	106
14	108
15	110
16	112
17	114
18	116
19	118
20	120
21	122
22	124
23	126
24	128
25	130
26	132
27	134
28	136
29	138
30	140
31	142
32	144
33	146
34	148
35	150
36	152
37	154
38	156

Кількість правильних відповідей тестових завдань	Бал за шкалою 100–200
39	158
40	160
41	162
42	164
43	166
44	168
45	170
46	172
47	174
48	176
49	178
50	180

Відкрите завдання у формі есе оцінюється предметною комісією за сукупністю критеріїв, що відображають рівень науково-дослідницької підготовленості вступника. Максимальна кількість балів за виконання відкритого завдання у формі есе становить **20 балів** згідно з критеріями, зазначеними у Таблиці 2.

Таблиця 2. Критерії оцінювання відкритого завдання (есе)

Критерій оцінювання	Опис змісту критерію	Максимальна кількість балів
Формулювання наукової проблеми	Чіткість, коректність і повнота визначення наукової проблеми; відповідність темі завдання.	3
Обґрунтування актуальності	Логічність, переконливість та наукова вмотивованість аргументації щодо значущості проблеми.	3
Мета та завдання дослідження	Коректність формулювання мети; узгодженість завдань із проблемою та логікою викладу.	3
Очікувані результати та/або пропозиції	Реалістичність, наукова обґрунтованість та відповідність меті й завданням дослідження.	7
Логічність і структурованість викладу	Послідовність і зв'язність викладу, логічні переходи, відповідність академічному стилю.	4

Додаткові бали за наукові досягнення враховуються у випадку, якщо їх тематика відповідає спеціальності, на яку проводиться набір. Відповідність визначається предметною комісією вступного іспиту зі спеціальності. Перелік видів наукових досягнень, що враховуються під час розрахунку додаткових балів, а також відповідна кількість балів за кожне з них, наведені у Таблиці 3.

Таблиця 3. Наукові досягнення для розрахунку додаткових балів

Наукові досягнення	Код	Кількість балів (за одне наукове досягнення)
Монографія одноособова (загальним обсягом не менше 5 авторських аркушів)	ДБ1	12
Монографія, видана у співавторстві (обсягом не менше 1,5 авторського аркуша на кожного співавтора)	ДБ2	8

Наукові досягнення	Код	Кількість балів (за одне наукове досягнення)
Наукова стаття у виданні, яке входить до міжнародних наукометричних баз (Scopus, Web of Science) / яке входить до категорії «А»	ДБ3	9
Наукова стаття у зарубіжних наукових виданнях	ДБ4	7
Наукова стаття у вітчизняному фаховому виданні, включеному до переліку фахових видань України категорії «Б»	ДБ5	6
Патент або авторське свідоцтво (крім авторських свідоцтв на наукові статті)	ДБ6	6 (2)
Наукова стаття в іншому виданні	ДБ7	4
Участь у конференції (за умови опублікування тез доповіді)	ДБ8	2

4. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

Програми підготовки складаються з наступних блоків:

1. Загальноекономічні питання.

Блок 1. Загальноекономічна підготовка.

1. Економічна теорія, методологія наукового пізнання та економічні системи

Економічні ресурси і фактори виробництва як матеріальна основа життєдіяльності суспільства. Обмеженість ресурсів та сутність проблеми економічного вибору. Модель кривої виробничих можливостей (трансформації) та визначення альтернативної вартості ухвалених рішень. Система економічних категорій, законів і принципів як методологічний інструмент пізнання господарської діяльності. Позитивний та нормативний аспекти предмету економічної теорії і політичної економії.

Економічний зміст власності, її типи і форми як інституційний фундамент суспільства. Соціально-економічні та організаційно-економічні відносини. Еволюція економічних систем та їх типи. Компаративний аналіз ринкової, командної, змішаної та трансформаційної моделей господарювання. Особливості господарського кругообігу в різних економічних системах.

Вплив науково-технічного прогресу на зміну технологічних способів виробництва. Трансформація індустріального типу виробництва у постіндустріальний. Закономірності становлення інформаційного суспільства та передумови появи нової економіки. Людина в економічній системі та інтелектуалізація сучасної праці.

2. Ринкові механізми, ціноутворення та функціонування ринків факторів виробництва

Товарне виробництво як детермінанта ринкової системи господарювання, причини його виникнення та еволюційні етапи. Товар та його властивості. Компаративний аналіз класичної трудової теорії вартості та маржиналістської концепції граничної корисності блага. Ринок як економічна категорія, його об'єктивна структура та функції. Роль ринкової інфраструктури в забезпеченні обмінних процесів.

Закон попиту та нецінові чинники його зміни. Функція попиту та аналіз ринкових парадоксів Гіффена і Веблена. Закон пропозиції та нецінові детермінанти її коливань. Взаємозв'язок витрат виробництва та обсягів ринкової пропозиції. Еластичність попиту і пропозиції за ціною та доходом. Перехресна еластичність та вплив часового фактору на коефіцієнт еластичності. Механізм формування ціни ринкової рівноваги та павутиноподібна модель саморегулювання ринку. Наслідки державного та монопольного втручання в процеси ціноутворення. Принцип

«невидимої руки» А. Сміта у сучасній координації дій економічних агентів. Класифікація та характерні ознаки моделей галузевих ринків. Досконала конкуренція, чиста монополія, олігополія та монополістична конкуренція під кутом зору ринкової влади фірми.

Особливості функціонування ринків факторів виробництва. Механізми формування заробітної плати, процента та земельної ренти на ринках праці, капіталу і землі. Нерівність у первинному розподілі факторних доходів. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині як інструменти оцінки ступеня диференціації доходів. Об'єктивна необхідність, канали та механізми державного перерозподілу доходів. Критерії соціальної справедливості та межі досягнення Парето-оптимальності. Закон Енгеля та його роль у визначенні структури споживання, бюджету сімей і межі бідності.

3. Макроекономічна динаміка, нестабільність та інструменти державного регулювання

Сукупний продукт нації та методологічні засади його вимірювання в системі національних рахунків (СНР). Макроекономічні показники валового внутрішнього продукту (ВВП), валового національного продукту (ВНП), валового та чистого національного доходу. Категорія доданої вартості та метод виключення повторного рахунку. Поняття національного багатства та характеристика його основних структурних компонентів. Соціально-економічна ефективність виробництва національного продукту.

Економічне зростання або стагнація як типи динаміки національної економіки. Моделювання економічного зростання на основі макроекономічних виробничих функцій праці та капіталу. Еколого-економічні проблеми гіпертрофованого зростання. Економічна циклічність як прояв макроекономічної нестабільності. Фази циклу ділової активності та ендегенні й екзогенні причини коливань. Теорія мультиплікатора-акселератора та її роль у моделюванні інвестиційних процесів. Концепція довгих хвиль М. Кондратьєва.

Об'єктивні передумови, цілі та методи державного регулювання національної економіки. Державний бюджет як фінансова основа регулювання, його видатки, доходи та форми. Вплив бюджетного дефіциту та державного боргу на національну економіку. Податкова система країни, види податків та аналіз регуляторного ефекту вилучень на основі кривої Лаффера. Фінансово-бюджетне регулювання. Грошово-кредитна система суспільства, структура попиту на гроші у класичній та кейнсіанській теоріях. Моделі пропозиції грошей та умови рівноваги грошового ринку. Механізми грошової мультиплікації. Цілі, інструменти та передавальний механізм монетарної політики Центрального банку. Порушення закону грошового обігу у формах інфляції та дефляції.

Еколого-економічні проблеми та системні обмеження гіпертрофованого економічного зростання. Концепція сталого розвитку як нова парадигма глобального та національного економічного поступу. Глобальні цілі сталого розвитку ООН та їх індикатори в системі державного стратегічного планування. Циркулярна економіка (економіка замкненого циклу) та механізми мінімізації антропогенного навантаження на біосферу.

4. Світове господарство та глобалізація економічних процесів

Об'єктивні закономірності формування та розвитку світового господарства. Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація виробництва. Еволюція теоретичних моделей міжнародної торгівлі від класичних до сучасних концепцій. Форми та етапи міжнародної економічної інтеграції на прикладі Європейського Союзу. Світовий ринок, закономірності його функціонування та формування системи світових цін.

Показники ефективності зовнішньоекономічної діяльності держави. Структура торговельного та платіжного балансів країни. Теорія зовнішньоторговельного мультиплікатора та визначення векторів економічної політики залежно від динаміки експорту й імпорту. Роль Всесвітньої торговельної організації (ВТО) в міждержавному регулюванні торгівлі.

Валютні відносини та еволюція світової валютної системи від золотого стандарту до плаваючих валютних курсів. Валютні ринки, їхні операції та функції в регулюванні міжнародних розрахунків. Сутність, форми прояву та суперечності глобалізації світогосподарських зв'язків.

Концепція взаємовідносин країн глобального центру та периферії. Стратегічні пріоритети та проблеми входження економіки України до системи глобалізованого світового господарства.

Суть, форми прояву та суперечності глобалізації світогосподарських зв'язків. Концепція взаємовідносин країн глобального центру та периферії. Глобальні екологічні та демографічні виклики сучасності в контексті міжнародного співробітництва. Роль міжнародних інституцій у фінансуванні та координації програм досягнення Глобальних цілей сталого розвитку. Стратегічні пріоритети та проблеми входження економіки України до системи глобалізованого світового господарства.

2. Питання дисциплін фахового спрямування.

Блок 2. Облік, статистика та економічне ухвалення рішень.

5. Методологічні засади статистичного спостереження та обробки даних.

Становлення статистики як науки, її предмет, метод та базові категорії. Статистична сукупність, одиниця спостереження та система її ознак. Прояв закону великих чисел у формуванні статистичних закономірностей суспільно-економічного життя. Галузі статистичної науки. Правові та організаційні засади функціонування органів державної статистики в Україні. Порядок та умови доступу до офіційної статистичної інформації. Міжнародні статистичні організації.

Статистичне спостереження як перший етап дослідження, його організаційні форми, джерела та види за часом і повнотою охоплення даних. Способи отримання первинних даних. Розробка плану та програми спостереження, проектування статистичних формулярів та методи контролю помилок реєстрації. Первинний облік та звітність, характеристики та види державної звітності.

Методи статистичного зведення та групування як основа наукової обробки даних. Завдання групування та правила вибору груповальної ознаки. Обґрунтування кількості груп та розміру інтервалів. Типологічні, структурні та аналітичні групування. Методика комбінаційного та вторинного групування даних. Систематизація результатів у формі статистичних таблиць і графіків різного типу. Роль і значення національних класифікаторів у забезпеченні єдиного інформаційного простору держави: КВЕД та європейський класифікатор NACE 2.1-UA, УКТ ЗЕД, ЄДРПОУ, КФВ (класифікація форм власності), КОФ (класифікація органів фінансового управління / органів управління).

6. Система узагальнюючих показників та аналіз рядів розподілу

Суть і види узагальнюючих статистичних показників, принципи їх побудови та джерела інформації. Абсолютні статистичні величини, їх види та одиниці виміру. Відносні величини динаміки, структури, інтенсивності, порівняння, планового завдання та виконання плану. Техніка обчислення ланцюгових та базисних відносних величин та математичний взаємозв'язок між ними.

Суть середніх величин як професійної форми вираження загальних властивостей сукупності та умови їх використання. Математичні властивості та методика розрахунку середньої арифметичної (простої та зваженої) і середньої гармонічної величин. Умови використання та алгоритми обчислення середньої квадратичної, геометричної та хронологічної величин. Особливості обчислення середніх з відносних величин. Структурні характеристики ряду розподілу, методика визначення моди і медіани в дискретних та інтервальних рядах, розрахунок квантилів та децилів.

Поняття варіації ознаки, система показників її оцінки. Розмах варіації, середнє лінійне відхилення, дисперсія (середній квадрат відхилення), середнє квадратичне відхилення. Коефіцієнт варіації як критерій оцінки однорідності статистичної сукупності та надійності середньої величини. Поглиблений аналіз внутрішньої структури сукупності на основі розрахунку загальної, міжгрупової та внутрішньогрупової дисперсій за правилом їх складання. Дисперсійний аналіз впливу чинників на розвиток результативного показника та критерії статистичної оцінки істотності ступеню впливу факторів. Побудова комплексних статистичних коефіцієнтів статистики і динаміки.

7. Обліково-аналітичне обґрунтування управлінських рішень та оцінка ефективності

Управління підприємством як первинною ланкою економіки та сучасна теорія фірми. Альтернативний підхід до визначення економічної природи витрат підприємства, класифікація витрат за бухгалтерським та економічним підходами. Бухгалтерські (наявні) та економічні (імпліцитні) витрати. Трансакційні витрати бізнесу, їх сутність, структура та вплив на ефективність функціонування фірми. Поведінка витрат у короткостроковому періоді, постійні та змінні витрати. Закономірності динаміки валових, середніх та граничних витрат фірми.

Дохід підприємства у валовій, чистій та граничній формах. Звичайна, капітальна і дивідендна форми доходу фірми. Економічна природа прибутку фірми та економетричний аналіз умов його максимізації. Система показників ефективності діяльності фірми. Методика розрахунку коефіцієнтів рентабельності господарської діяльності та оборотності активів. Факторний аналіз рентабельності капіталу на основі моделі Дюпона. Оцінювання ефективності діяльності через стан біржових котирувань фондових цінних паперів та показники доходності акцій з урахуванням ризиків емітента й інвестора. Маржиналістська і біхевіористична концепції оцінки кінцевої мети діяльності фірми.

Урахування фактору часу в оцінці фінансових потоків підприємства. Математичні методи дисконтування та компаундування інвестиційних ресурсів. Визначення майбутньої та теперішньої вартості капіталу. Активи підприємства, оборотні та необоротні активи. Структура інвестицій, валові, чисті, прямі, портфельні та реальні інвестиції. Амортизація та норма амортизації основних засобів фірми.

Блок 3. Аналітика і моделювання економічних процесів.

8. Кореляційно-регресійний аналіз та моделювання взаємозв'язків.

Прямі й обернені економіко-статистичні задачі, прямолінійні та криволінійні зв'язки між економічними явищами. Функціональна та стохастична (кореляційна) залежність показників. Рівняння регресії як форма аналітичного виразу статистичного зв'язку соціально-економічних явищ. Задачі та етапи побудови парної лінійної регресії, метод найменших квадратів (МНК) для оцінки параметрів моделі. Показники щільності зв'язку: лінійний коефіцієнт кореляції, його властивості та перевірка істотності за критерієм Стюдента. Коефіцієнт детермінації як індикатор якості побудованої регресійної моделі та частки поясненої варіації результативного показника. Методологія побудови множинної регресії, проблема мультиколінеарності факторів та способи її усунення. Множинна і часткова кореляції, критерії істотності зв'язку між факторами на основі F-критерію Фішера. Непараметричні методи вимірювання взаємозв'язків між якісними ознаками за допомогою коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена та Кендалла.

Метод статистичних рівнянь залежностей як додатковий інструмент кількісного оцінювання взаємозв'язків. Класифікація залежностей економічних явищ та процесів, види і форми статистичних рівнянь залежностей. Розрахунок одночинникових та множинних рівнянь залежностей та критерії їх вибору. Розрахунок коефіцієнта кореляції, індексу кореляції та коефіцієнта стійкості зв'язку з оцінкою показників тісноти зв'язку.

Застосування методу статистичних рівнянь для розв'язання прямої економічної задачі (нормативні розрахунки результату) та оберненої економічної задачі (визначення необхідних рівнів чинників). Нормативні розрахунки при опрацюванні результатів дослідів та їх графічне зображення. Методика встановлення частки впливу окремих чинників у множинному статистичному рівнянні залежності. Застосування комп'ютерних технологій для реалізації методу статистичних рівнянь залежностей.

9. Аналіз тенденцій розвитку, індексний метод та вибірккові дослідження.

Динамічний ряд як інформаційна база аналізу й прогнозування соціально-економічного розвитку. Види рядів динаміки, правила забезпечення їх порівнянності та змикання рядів. Статистичні характеристики динамічних рядів: абсолютний приріст, темпи зростання, темпи приросту, абсолютне значення одного процента приросту. Методи обчислення середнього рівня динамічного ряду, техніка розрахунку середніх значень характеристик динаміки на основі

середньої геометричної та середньої хронологічної величин. Способи обробки рядів динаміки з метою виявлення основної тенденції (тренду) розвитку. Укрупнення інтервалів, спосіб рухомих середніх, приведення рядів до однієї основи. Дослідження та вимірювання періодичних (сезонних) коливань, розрахунок індексів сезонності та побудова сезонної хвилі. Короткострокове прогнозування економічних показників на основі рядів динаміки. Інтерполяція, екстраполяція тренду та аналітичне вирівнювання за допомогою математичних функцій з оцінкою похибок прогнозу.

Суть індексного методу в економічному аналізі, класифікація індексів на індивідуальні, загальні, агрегатні та середні. Методологічні принципи побудови індексів із змінними і постійними вагами. Базисні й ланцюгові індекси. Індексний аналіз взаємозв'язку валового товарообороту, цін та фізичного обсягу реалізації товарів, розкладання загального абсолютного приросту за факторами. Розрахунок середніх арифметичних та гармонічних індексів. Аналіз динаміки середнього рівня економічного показника, розрахунок індексів змінного складу, фіксованого складу та індексу структурних зрушень. Системи багаточинникових статистичних індексів, моделі Ласпейреса, Пааше та Фішера. Методологія розрахунку індексу споживчих цін (ІСЦ), вимірювання інфляції та використання індексів-дефляторів для коригування макроекономічних показників.

Завдання і мета вибірових спостережень в економічних дослідженнях, їх суть та переваги. Генеральна і вибірка сукупності. Джерела виникнення та методи мінімізації похибок вибіркового спостереження. Розрахунок середньої та граничної похибок вибірки, визначення довірчих інтервалів для середньої величини і частки ознаки. Обґрунтування необхідного обсягу вибіркової сукупності. Види вибірки і способи відбору, що забезпечують репрезентативність: власне-випадкова, механічна, типова, серійна та комбінована вибірки. Способи поширення результатів вибіркового спостереження на генеральну сукупність та практика їх застосування в соціально-економічному аналізі.

10. Сучасні методи Business Intelligence (BI) та інтелектуального аналізу даних (Data Mining)

Формування глобальної концепції великих даних (Big Data) як передумови трансформації інформаційного середовища господарювання. Сутність та архітектура сучасних систем бізнес-аналітики (BI) в управлінні компанією. Інтелектуальний аналіз даних як інструмент виявлення прихованих економічних закономірностей. Особливості використання спеціалізованого програмного забезпечення (IBM SPSS Statistics, RStudio, MS Excel) для аналізу масивів економічних даних.

Методологія та прикладні задачі багатовимірної статистичного аналізу в економічних дослідженнях. Кластерний аналіз як метод об'єктивної сегментації ринкових об'єктів та підприємств. Метод головних компонент та факторний аналіз як інструменти зниження розмірності простору економічних показників. Перевірка статистичних гіпотез та верифікація результатів багатовимірної моделювання.

Інформаційне забезпечення процесів ухвалення стратегічних рішень на основі інтеграції даних. Проектування та використання інтерактивних інформаційних панелей для моніторингу KPI. Методи візуалізації результатів інтелектуального аналізу даних для топ-менеджменту. Роль прогностичної аналітики у мінімізації бізнес-ризиків в умовах невизначеності.

Блок 4. Цифрові технології, розвиток та інновації в економіці.

11. Підприємництво, бізнес-моделювання та корпоративний розвиток.

Підприємництво як економічна категорія та як метод господарювання, його суть, функції, форми і види. Поняття бізнес-діяльності. Суб'єкти структури підприємництва: домашнє господарство, фірма (підприємство), держава та інфраструктурні суб'єкти. Сучасна теорія фірми, сутність економічної та юридичної самостійності підприємства. Поняття юридичної особи. Види підприємств за формами власності та проблеми формування багатокладної економіки в Україні. Характеристика організаційно-правових форм підприємств: одноосібне підприємство, повне

товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, командитне товариство, акціонерне товариство (корпорація).

Форми організації корпоративних підприємств. Спільні риси та відмінності корпоративних об'єднань на основі горизонтальної і вертикальної інтеграції та диверсифікації виробництва. Класифікація підприємств за рівнем концентрації і централізації виробництва: великі, середні і малі підприємства, їх переваги та недоліки. Особливості функціонування венчурних та лізингових фірм. Управління підприємством на засадах сучасного менеджменту та маркетингу фірми.

Інфраструктурне забезпечення бізнес-діяльності та мобілізації капіталу. Фондова біржа як організований ринок цінних паперів, її ключові функції та операції. Реальний і фіктивний капітал. Основні види цінних паперів, первинний і вторинний ринки капіталу. Механізм формування біржових курсів акцій і облігацій фірми. Деривативні фондові цінні папери. Біржові індекси та методи кількісного аналізу фондової кон'юнктури. Роль стартап-екосистем у забезпеченні корпоративного розвитку.

Управління підприємством на засадах сучасного менеджменту та маркетингу фірми. Соціальна відповідальність бізнесу та її вплив на довгострокову життєздатність компаній. Інтеграція принципів ESG (екологічне, соціальне та корпоративне управління) у стратегію корпоративного розвитку та бізнес-моделювання. Вплив нефінансових чинників та екологічного аудиту на інвестиційну привабливість і капіталізацію фірми на міжнародних ринках капіталу.

12. Цифрова трансформація економічних систем та «нова економіка».

Становлення економіки знань та сутнісні характеристики цифрової економіки як об'єкта наукового дослідження. Передумови розвитку та глобальні тенденції формування нового технологічного укладу. Специфіка інформації та знань як домінантних чинників виробництва у новій економіці. Вплив діджиталізації на зміну традиційних уявлень про граничну продуктивність капіталу.

Концепція цифрової трансформації економічних систем на мікро- та макрорівнях. Перехід від автоматизації окремих операцій до проектування принципово нових цифрових бізнес-моделей. Сутність та економічні домінанти промислових революцій Індустрія 4.0 та Індустрія 5.0. Чинники та критерії забезпечення глобальної конкурентоспроможності національних виробників у цифровій архітектурі.

Теорія мережевих ефектів та закономірності функціонування сучасних платформних ринків. Механізми масштабування цифрових платформ та формування галузевих екосистем. Особливості трансформації ринку праці та поява нових форм зайнятості в умовах діджиталізації. Сутність гіг-економіки та проблеми модернізації систем соціального захисту працівників.

13. Інноваційний розвиток та управління цифровими технологіями в бізнесі.

Інноваційний менеджмент як чинник забезпечення довгострокових конкурентних переваг підприємства. Класифікація інновацій, закономірності їх життєвого циклу та теорії дифузії нововведень. Маркетинг інновацій та методи оцінювання комерційного потенціалу науково-дослідних розробок. Роль національних та регіональних інноваційних систем у стимулюванні розвитку бізнесу.

Інтелектуальний капітал фірми як головний драйвер її ринкової капіталізації в сучасних умовах. Структурні компоненти інтелектуального капіталу: людський, структурний та реляційний капітал. Методологічні підходи до вартісної оцінки нематеріальних активів підприємства. Правові інструменти та інституційні механізми захисту прав інтелектуальної власності.

Економічна доцільність та ефективність інтеграції наскрізних цифрових технологій у бізнес-процеси. Технології штучного інтелекту та машинного навчання в аналітичній діяльності фірми. Децентралізовані технології блокчейн та смарт-контракти у фінансових розрахунках і логістиці. Хмарні обчислення як інструмент оптимізації структури капітальних та операційних витрат бізнесу. Комплексне управління ризиками та забезпечення кібербезпеки цифрових активів підприємства.

Економічна доцільність та ефективність інтеграції наскрізних цифрових технологій у бізнес-

процеси. Концепція «зелених» інновацій та екологічно орієнтованого технологічного розвитку. Використання технологій штучного інтелекту та Big Data для моніторингу вуглецевого сліду та оптимізації енергоефективності бізнес-систем. Комплексне управління ризиками та забезпечення кібербезпеки цифрових активів підприємства в умовах глобальних викликів.

5. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ПИТАНЬ

1. **Визначте елементи позитивного та нормативного аналізу в наведених нижче положеннях:** **а)** при переході до ринкових відносин в Україні були порушені оптимальні границі диференціації доходів. Розрив у рівні грошових доходів 10% найбільш забезпечених та 10% найменш забезпечених сімей склав у січні - грудні 2004 р. 12,6 рази. Протягом цього періоду за межею бідності, за офіційними даними, перебувало 11,5 млн. чол. або 22% населення країни; **б)** в умовах, що склалися, потрібно підвищувати роль податкової системи в ліквідації такої диференціації в рівнях доходу різних соціальних верств; **в)** минулого року загальний рівень цін зріс на 25,8 %; **г)** минулого року інфляція суттєво знизила рівень життя, урядова політика повинна її скоротити.

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. ст. 650.
2. Про офіційну статистику : Закон України від 16 серп. 2022 р. № 2524-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 42. ст. 250.
3. Інструкції Держстату України до складання форм звітності / Державна служба статистики України. URL: ukrstat.gov.ua; <https://stat.gov.ua/>.
4. Бараник З. П. Статистика ринку праці : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2004. 450 с.
5. Буркинський Б. В., Назаренко О. А., Лайко О. І., Хаджирадєва С. К. Сталий розвиток і цифрові інновації : колективна монографія. Одеса : ДУ «ІРЕЕД НАН України», 2024. 543 с.
6. Гончаренко М. Ф., Горбач Л. М. Сталий розвиток: сучасна парадигма, реалії і перспективи : монографія. Київ : Кондор, 2023. 372 с.
7. Економічна статистика : навч. посіб. / за наук. ред. Р. М. Моторина. Київ : КНЕУ, 2005. 362 с.
8. Економічна статистика : підручник : у 2 ч. Ч. 1 : Макроекономічна статистика / І. Г. Манцуров, А. М. Єріна, О. К. Мазуренко та ін. ; за наук. ред. І. Г. Манцурова. Київ : КНЕУ, 2013. 325 с.
9. Економічна статистика : практикум / А. М. Єріна, О. К. Мазуренко, З. О. Пальян. Київ : ЕксОб, 2002. 232 с.
10. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2001. 170 с.
11. Єріна А. М., Пальян З. О. Теорія статистики : практикум. 7-ме вид., стер. Київ : Знання, 2009. 255 с.
12. Кулинич О. І. Економетрія : навч. посіб. Хмельницький : Поділля, 2003. 215 с.
13. Кулинич О. І. Економетрія : практикум : навч. посіб. Хмельницький : Поділля, 1998. 160 с.
14. Кулинич О. І. Економічна статистика : навч. посіб. Хмельницький : Поділля, 2000. 289 с.
15. Кулинич О. І. Кулинич Р. О. Статистичне моделювання і прогнозування для обґрунтування програм соціально-економічного розвитку: навч. вид. 2-е вид., доп. Хмельницький: ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2019. 57 с.
16. Кулинич О. І. Теорія статистики : задачник. 2-ге доп. і доопр. вид. Кіровоград : Державне Центрально-Українське видавництво, 1997. 164 с.
17. Кулинич О. І., Кулинич Р. О. Теорія статистики : підручник. 7-ме вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2015. 239 с.
18. Кулинич Р. О. Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку : монографія. Київ : Знання, 2007. 311 с.

19. Кулинич Р. О. Статистичні методи аналізу взаємозв'язку показників соціально-економічного розвитку : монографія. Київ : ВПД «Формат», 2008. 288 с.
20. Кулинич Р.О. Програмне забезпечення статистичних методів: веб-сайт. URL :<https://www.kulynych.in.ua>; <https://myfpage.netlify.app/>
21. Манцуров І. Г. Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни: монографія. Київ : КНЕУ, 2006. 388 с.
22. Парфенцева Н. О., Кулинич Р. О. Статистичне вивчення соціально-економічного розвитку України : підручник. Київ : ВПД «Формат», 2011. 456 с.
23. Рождественська Л. Г. Статистика ринку товарів і послуг : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 419 с.
24. Савчук В. К. Менеджмент в умовах невизначеності. Business Intelligence для ТОПів. Київ : Лабораторія, 2024. 544 с.
25. Система національних рахунків : навч. посіб. / С. С. Герасименко, В. А. Головка, І. М. Нікітіна. Київ : ІВЦ Держкомстату України, 2005. 217 с.
26. Старченко Г. В., Дука А. П. Цифровізація в екосистемі управління соціально-економічними процесами в контексті сталого розвитку : колективна монографія. Чернігів : ГО «НОЩСТ», 2025. 290 с.
27. Статистика : підручник / за ред. С. С. Герасименко. Київ : КНЕУ, 2000. 412 с.
28. Статистика ринків : підручник / І. Г. Манцуров, З. П. Бараник, А. В. Головач та ін. ; за ред. І. Г. Манцуrowa. Київ : КНЕУ, 2009. 544 с.
29. Статистика ринків : практикум / І. Г. Манцуров, З. П. Бараник, А. В. Головач та ін. ; за ред. І. Г. Манцуrowa. Київ : КНЕУ, 2010. 498 с.
30. Статистика: структурно-логічні схеми та задачі : навч. посіб. / за наук. ред. А. М. Єріної. Київ : КНЕУ, 2007. 187 с.
31. Ярошенко О. М., Венедіктов С. В. та ін. Економіко-правові виміри сталого розвитку в умовах цифрових трансформацій : підручник. Харків : Право, 2024. 412 с.
32. Filippetti A., d'Amore R. Innovation and the Digital Economy: Microeconomic and Macroeconomic Perspectives. London : Routledge, 2023. 324 p.
33. Herrera-viedma E., Zhang X. Data Mining and Business Intelligence in the Era of Big Data. Cham : Springer, 2024. 415 p.
34. IBM. Analyze data with ease, forecast trends accurately, and drive key outcomes using IBM SPSS Statistics. Retrieved from <https://www.ibm.com/products/spss-statistics>.
35. Leal Filho W., Azul A. M., Brandli L. L. Sustainable Development Goals and Digitalization: Synergies and Twin Transition. Cham : Springer Nature, 2025. 510 p.
36. Schumpeterian J., Jones M. Platform Economics: Network Effects, Ecosystems and the Gig Economy. New York : Elsevier Academic Press, 2024. 388 p.
37. Statistics Calculator – Free Online Calculator With Steps & Examples: веб-сайт. URL : <https://www.symbolab.com/solver/statistics-calculator?form=MG0AV3>
38. Walker T., Kibsey S. ESG Investing and Corporate Governance: Environmental, Social, and Governance Principles in Business Modeling. Hoboken : Wiley, 2023. 460 p.